

Jan Eikelboom

Al twintig jaar verslaat hij op tv en vanaf de straat oorlog en geweld. In zijn boek *Achter het front* verhaalt Jan Eikelboom over z'n mooie, verslavend riskante vak.

tekst PAUL ONKENHOUT
foto's ILVY

7

NIEMANS
LEEF JE ZO
INTENS
ALS AAN
DE RAND
VAN DE

HET IS
VERSLA-

Jan Eikelboom

moment zijn we meteen omgekeerd. Wegwezen. 'Toen we anderhalf jaar later in Syrië Aleppo inreden, werd de stad zwaar gebombardeerd. Inslagen, rookpluimen, knallen. We reden door. Een jaar eerder zouden we het te link hebben gevonden, nu reden we door. Dat is het gevaar: dat het nóg spannender moet worden, nóg meer excitement.'

Jan Eikelboom was 8 jaar toen hij zijn eigen krant maakte, *De Waarheid*, met een oplage van zes exemplaren. Hij begon zijn loopbaan in de professionele journalistiek in Rotterdam, bij Radio Rijnmond. Daar leerde hij ook zijn vrouw kennen, Cobie de Vos. Ze is directeur van Het Huis Utrecht, een centrum voor theatergroepen en creatieve zelfstandigen. Ze hebben twee zoons, van 17 en 22 jaar. Sinds het uitbreken van de oorlog reisde Eikelboom voor *Nieuwsuur* zes keer naar Syrië. De straat is zijn werkerrein. Politici en andere gezagsdragers komen bij hem zelden aan het woord. Hij noemt zichzelf liever geen oorlogsverslaggever, 'zoiets zeg je niet over jezelf', en spreekt relativerend en soms lacherig over de gevaren.

Geniet je er ook van? 'Van het vak?'

Van het gevaar. Van het maken van reportages in zulke gebieden. 'Het geeft een kick om onder zulke ingewikkelde omstandigheden een verhaal te maken. Je komt met een heel klein team in een ongewisse situatie terecht en je hebt geen idee wat je tegenkomt. Je weet alleen dat het potentieel levensbedreigend is. En je weet ook dat het belangrijke verhalen zijn. Ze moeten worden verteld en als dat dan lukt, geef dat een enorme kick. Dat is mijn *drive*. Verdomme, het lukt wel.'

Wat zijn de 'belangrijke verhalen' die je wilt vertellen? 'De verhalen van de gewone mensen. De politici, de militairen, de deskundigen die er niets van weten, omdat ze er nooit komen, de opinieleiders, ze interesseren me niet. Ik wil weten wat de oorlog voor de normale mensen betekent; de mensen die klem zitten in zo'n oorlog. Dan pas begrijp je wat een oorlog betekent, voel je de impact. Dat is mijn doel. Ik probeer het hart te raken van de kijker, ik maak geen grote analyses van militaire bewegingen. Daar heb ik trouwens ook totaal geen verstand van.'

Ben je vaak bang? 'Voordat ik wegga, ben ik altijd bang. Dan kun je de situatie niet overzien. Zeker als je naar een gebied gaat waar je niet eerder bent geweest, rijd je als het ware op een zwart gat af.'

'Het begint in Turkije, dat ken je nog, maar Syrië niet. Het zijn gebieden waar nauwelijks journalisten zijn geweest. 'Als ik eenmaal de grens over ben, is de angst weg. Dat komt omdat ik dan de realiteit zie. Oorlog is niet alleen maar schieten en raketinslagen. Het leven in een oorlog gaat altijd door. In alle dorpen wonen nog mensen en zijn de restaurantjes en winkeltjes open. Dat stelt op de een of andere manier ook gerust. Het leven gaat door.'

Een van je collega's zei juist dat het belangrijk is dat je

wee jaar geleden raakte ik het niet meer kwijt, na een heel jaar met alleen maar gedoe. Revoluties. Lijken. Schieten. Traangas. Rennen. In mijn droom was ik elke nacht op het Tahrirplein in Caïro. Ik liep daar, steeds maar weer. Het was december en het duurde een week. Toen dacht ik wel: nu even een maandje niet.

Hielp dat? 'Ja hoor. Dan ben ik er ook weer helemaal vanaf. Al ruim twintig jaar doet Jan Eikelboom (49) voor de televisieprogramma's *Achter het nieuws*, *NOVA* en *Nieuwsuur* verslag van oorlogen en gewapende conflicten, in het Midden-Oosten vooral. Over zijn werk schreef hij een boek, *Achter het front*, dat in februari verschijnt.

'Ondanks de risico's en het leed is het een prachtig vak, schrijf je in de inleiding. 'Nergens is het leven intenser dan aan de rand van de dood. De geluiden zijn scherper, de kleuren helderder. Je voelt tot in je vingertoppen dat je leeft.' Is het verslavend?

'Ja, het is verslavend. Absoluut. Als je niet uitkijkt, word je meegezogen en ga je steeds een stapje verder in de *thrill*. **Dan verlies je het gevaar uit het oog?** 'Dan denk je: het is tot dusver altijd goed gegaan, dus we kunnen best een stapje verder. In Libië reden we op een dag naar het front, vanuit Benghazi. We hoorden dat er zwaar werd gebombardeerd en dat strijders van Kadhafi onze kant opkwamen. Op dat

onderschrift-on
derschrift onder
schrift onder
schrift onder
schrift onder
schrift onder
schrift
onderschrift

NU NAAR
SYRË GAAN,
IS ALSOF JE
EEN SPELLETJ
RUSSISCHE
ROULETTE
SPEELT

onderschrift-on
derschrift onder
schrift onder
schrift onder
schrift onder
schrift onder
schrift
onderschrift

onderschrift-on
derschrift onder
schrift onder
schrift onder
schrift onder
schrift onder
schrift
onderschrift

onderschrift-on
derschrift onder
schrift onder
schrift onder
schrift onder
schrift onder
schrift
onderschrift

daar óók bang bent. Omdat je anders de risico's uit het oog verliest. 'Ik ben altijd gespist op gevaar. Al mijn zintuigen staan op scherp. Ik kan niet omschrijven hoe het werkt. Voor mijn gevoel is het intuïtie. De ploeg en ik laten ons heel erg leiden door ons gevoel. Voelt het goed of voelt het niet goed?'

De verschrikkingen die je ziet, het bloed, de lijken, de vluchtelingen, raak je die snel weer kwijt? 'Ja.'

Die laat je daar gewoon achter? 'Die laat ik achter bij de montage. In het verhaal.'

Het kruipt niet in je? 'Nee, nee.'

Dat lijkt me een goede eigenschap voor iemand die oorlogen verslaat. 'Ik denk dat het anders ook niet kan. Als je het je allemaal aantrekt, word je gek. Ik ken eigenlijk ook geen collega's die ervan wakker liggen. Wie dat wel doet, houdt het niet lang vol. Ik heb collega's meegemaakt die 's avonds zaten te huilen bij het eten. Die zie je niet meer terug.'

Later zegt hij: 'Ik neem het leed niet mee. Met tranen in je ogen kun je ook niet meer scherp zien. Ik moet afstand houden tot de verschrikkingen. Ik moet nuchter het verhaal kunnen vertellen, anders heeft niemand er wat aan.'

Een andere collega zei: Jan is zoals de brandweerman die kickt op een grote brand. En je vrouw zei vorig jaar in een interview met het *Algemeen Dagblad* dat je opleeft in oor- →

Jan Eikelboom

logsgebieden. ‘Ik heb het nodig om het verhaal te vertellen. We maakten een keer een reportage over de vluchtelingen in Syrië, in de kampen. Maar we moesten ook laten zien waar ze vandaan kwamen. Dus moesten we naar Aleppo. Daar moet dan wel wat gebeuren, anders heb je er niks aan.

‘Die avond viel er een scud op een woonwijk in Aleppo. Toen we de volgende ochtend aankwamen, was er allemaal gedoe. Lijken die uit het puin werden gehaald en zo. Dat is de reden dat die mensen zijn gevlucht, dat wil je laten zien. Het is een geluk bij een ongeluk dat wij daar dan op het juiste moment zijn. Mooi dat we het hebben, denk je dan.’

Was je je vroeger meer bewust van de gevaren? Toen je zoons nog klein waren? ‘Ik ben mijn eerste reizen gaan maken toen mijn oudste zoon net was geboren. Vanaf dat moment heb ik gereisd in crisis- en oorlogsgebieden. Niet met de intensiteit van de afgelopen twee jaar, maar ik heb ook de oorlog in Joegoslavië verslagen, heel veel Israëliësch-Palestijnse conflicten en ik was op Oost-Timor en Rwanda. Er is niet veel veranderd.’

Ben je nog dezelfde verslaggever als toen? ‘Ja. Het voelt ook niet anders. Als ik hier de deur uitga, gaat iedereen er vanuit... Dat is een soort stilzwijgende afspraak die we hebben gemaakt. Niemand maakt zich zorgen, ik kom veilig en wel thuis.’

Hij vertelt over de ‘zwartste, krankzinnigste en meest bizarre dag’ uit zijn leven, Prinsjesdag 1999 in Oost-Timor. ‘s Ochtends werd bekend dat collega journalist Sander Thoenes van *Vrij Nederland* en de *Financial Times* was vermoord. Het merendeel van de internationale pers had zijn intrek genomen in een oud klooster. ‘We moesten daar weg, het was doodeng. Overal stonden huizen in brand en er reden jongens op brommertjes met grote machinegeweren.’

Een Hercules-transportvliegtuig bracht hem en andere Nederlandse journalisten naar het Australische Darwin. ‘Het ene moment stonden ik doodsbang in de hel van Oost-Timor, het volgende zat ik in Darwin in een Rolls-Royce Silver Shadow. Er waren heel veel militairen en hulpverleners in Darwin, het taxibedrijf had alleen nog maar de trouwwagen beschikbaar.’

Hoe groot was je angst? ‘Ik ben nog nooit zo bang geweest. Normaal ben ik geen onderdeel van de strijd. De mensen hebben niks tegen jou. Op Oost-Timor was het zo beangstigend, omdat we een collega verloren en zelf een doelwit werden. Daar voelde ik pas echt hoe het is; hoe erg het is. Ik heb er een paar maanden last van gehad. Ik wilde dit soort reizen niet meer maken. Het was traumatiserend.’

Je liet het niet achter in de montagekamer. ‘Nee, dat lukte toen niet. Wat ik achterlaat in de montagekamer, is het leed dat ik zie. Dat is niet mijn leed, maar het leed van anderen. Ik heb dan een functie. Daarom kan ik het aan: omdat ik een functie heb. Iemand moet het laten zien. Maar dat is het leed van anderen. En de angst van anderen. Daar werd het mijn eigen angst.’

Je kinderen zien je op tv in een oorlog. Wat vinden ze daarvan? ‘Ik vraag het ze weleens hoor. We zijn eraan gewend, zeggen ze dan, het is je werk hè. Dat geloof ik ook wel. Ze zijn ermee opgegroeid. Natuurlijk zien ze de televisiebeelden, maar dat is maar een klein deel van de werkelijkheid, een geconcentreerde versie van wat ik meemaak. Dan is alle ellende op elkaar gestapeld.

‘In een oorlog, in een gewapend conflict, wordt in de ene wijk gevochten en zitten mensen in een andere wijk koffie te drinken. En soms zelfs in een andere straat. Dat is de werkelijkheid. Ik heb meegemaakt dat in Aleppo aan de ene kant van de straat de lijken onder het puin vandaan werden gehaald en dat aan de andere kant een vogeltjesmarkt aan de gang was.’

Hoe komt het dat de oorlog in Syrië nu zo weinig aandacht in de media krijgt? ‘We kunnen er niet meer heen, het is te gevaarlijk.’

Is dat de enige reden? Of is het zo banaal dat we er genoeg van hebben? ‘Het is en-en, denk ik. We zijn Syrië-moe aan het worden, ja. Maar bij *Nieuwsuur* speelt iets anders. We willen de oorlog op de agenda laten staan, we vinden het een belangrijk onderwerp, maar het kan op dit moment gewoon niet. Ik krijg geen visum. Ik zou héél graag de kant van het regime willen laten zien, maar ik kom er niet in. En het is te gevaarlijk geworden.

‘Nu naar Syrië gaan, is alsof je een spelletje Russische roulette speelt. Er zijn op dit moment zo’n dertig journalisten gekidnapt, de helft buitenlanders. Het eerste checkpoint op weg naar Aleppo is van Al Qaida. En die halen journalisten eruit. En als zijn het niet doen, doen criminele bendes het wel. Laatst werden een Belg en een Italiaan voor vier miljoen euro vrijgekocht. Daar kunnen ze mooi kogels van kopen, of een dikke Mercedes. Journalisten zijn een wandelende zak geld.’

Hoe was het aan het begin van de oorlog? ‘Toen hadden de mensen nog het idee dat er door de aanwezigheid van buitenlandse journalisten iets zou veranderen. Maar er veranderde niks. De internationale gemeenschap deed en doet geen hol aan dat hele Syrië.

‘Ik merkte al in februari dat het anders was geworden. Artsen in een vluchtelingenkamp verboden ons te filmen. Help ons maar door je handen uit de mouwen te steken, zeiden ze. Die beelden hebben jullie al, die zitten allemaal in het archief. Iedereen heeft hier gefilmd. Het heeft niks geholpen, en nu opsodemieteren.’

Je citeert in je boek ook Chris Hedges, een voormalige oorlogsverslaggever van *The New York Times*. ‘Oorlog is een krachtige drug’, schreef hij. ‘Zoals iedere drug is het ernstig verslavend. In hoge doses is het dodelijk.’ ‘Het werkt als een drug. Het is verslavend en je gaat steeds meer gebruiken, want je hebt steeds meer nodig. Daar zit het evaar, want deze drug kan ook dodelijk zijn.’

CV

JAN EIKELBOOM

1964 Geboren in Heinkenszand (Zeeland).

1983-1986 Academie voor de Journalistiek in Kampen.

1986-1992 Verslaggever Radio Rijnmond, VPRO, VARA-radio.

1992-heden Verslaggever *Achter het Nieuws* (VARA), *NOVA*, *Nieuwsuur*.

2011 Boek *Arabische Lente, Een ooggetuigenverslag*.

2014 Boek *Achter het front – mijn leven als oorlogsverslaggever*.

Jan Eikelboom is getrouwd met Cobie de Vos en heeft twee zoons, Jop (22) en Pepijn (16).